

Het profiel van de niet-gehuwd samenwonenden in het Vlaamse Gewest

Martine Corijn

Studiedienst van de Vlaamse Regering

D/2010/3241/444

Samenvatting

Niet-gehuwd samenwonen neemt toe in het Vlaamse Gewest. Ook ouderschap komt steeds vaker voor bij deze groep. De niet-gehuwd samenwonenden (vóór of na een huwelijk) blijven echter verschillen van de gehuwd samenwonenden op het vlak van hun opleidingsniveau en hun levensbeschouwelijke achtergrond.

1. Toename van het ongehuwd samenwonen

Ongehuwd samenwonen nam als leefvorm in het Vlaamse Gewest pas duidelijk een plaats in vanaf de jaren 90 (Deboosere e.a., 2009). Het aantal huwelijken daalde echter al sinds 1970. Er werd niet enkel minder en later gehuwd, er werd ook minder en later met een partner samengewoond. Volgens een schatting op basis van Rijksregisterdata leefde in het Vlaamse Gewest in 1990 4% van alle samenwonende paren officieel samen zonder huwelijkscontract. In 2007 was dit gestegen tot 15%. Dit aandeel is lager dan in de andere gewesten (18% in het Waalse Gewest en 17% in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest) en dan in onze buurlanden zoals Nederland (20% in 2008) en Frankrijk (20% in 2004) (Corijn, 1994; Lodewijckx, 2008; Toulemon e.a., 2008; CBS, 2009). In werkelijkheid zal het Vlaamse aandeel iets hoger liggen, aangezien sommige niet-gehuwd samenwonende partners officieel als alleenwonend of inwonend bij de ouders staan geregistreerd.

De samenstelling van de groep niet-gehuwde samenwonenden in het Vlaamse Gewest is de voorbije jaren veranderd. In 1992 was 47% van de 18- tot 79-jarige niet-gehuwd samenwonenden voorheen nooit gehuwd en was 53% reeds eerder gehuwd. We noemen hen respectievelijk de voorhuwelijks en nahuwelijks samenwonenden¹. Recent (2007) omvat deze leeftijdsgroep 65% voorhuwelijks en 35% nahuwelijks samenwonenden. Met andere woorden, als er niet-gehuwd wordt samengewoond met een partner dan is dat nu vaker vóór een (eventueel) eerste huwelijk dan na een eerder huwelijk.

2. Profiel van de ongehuwd samenwonenden

Eerder onderzoek op basis van surveygegevens toonde aan dat niet-gehuwd samenwonenden in het Vlaamse Gewest een vrij specifiek sociaal-cultureel profiel hebben (Corijn, 1994; Corijn, 2004). De vraag die we in deze bijdrage willen beantwoorden is of de niet-gehuwd samenwonenden nog steeds een specifiek profiel hebben. Bovendien rijst de vraag of diegenen die vóór een (eventueel) eerste huwelijk samenwonen een ander profiel hebben dan diegenen die na een eerder huwelijk niet-gehuwd samenwonen. We gebruiken

¹ Deze termen zijn relatief aangezien de burgerlijke staat van de andere partner niet in rekening wordt gebracht. Het ongehuwd samenwonen kan voor de ene partner voorhuwelijks zijn en voor de andere partner nahuwelijks. Met de term voorhuwelijks doen we geenszins afbreuk aan het feit dat een aantal ongehuwd samenwonenden nooit zal trouwen. Rijksregistergegevens uit 2004 geven aan dat in 75% van de niet-gehuwd samenwonende paren in het Vlaamse Gewest, de beide partners dezelfde burgerlijke staat hebben (Corijn & Lodewijckx, 2005).

gegevens uit surveyonderzoek waarbij de feitelijke leefvorm wordt gevraagd en niet de officiële situatie.

In het begin van de jaren 90 werd via het NEGVO V-onderzoek bij 21- tot 40-jarigen in het Vlaamse Gewest vastgesteld dat 10% van de samenwonende paren niet-gehuwd samenwoonde (Corijn, 1994). Deze niet-gehuwd samenwonenden verschilden toen niet erg van hun leeftijdsgenoten op het vlak van hun *opleidingsniveau*. Enkel binnen de groep nooit-gehuwden met een vaste partner was wel duidelijk dat vooral lageropgeleiden al samenwoonden met die partner. Lageropgeleiden gaan immers vroeger dan anderen samenwonen met hun partner, ook zonder huwelijk. Zij beëindigen eerder hun studies en kunnen hierdoor sneller starten met hun gezinsvorming (Corijn, 1995). De niet-gehuwd samenwonenden verschilden wel sterk van hun leeftijdsgenoten op het vlak van hun *levensbeschouwelijke achtergrond*. Niet-gelovigen en vooral zij die zich vrijzinnig noemden, woonden in die tijd niet-gehuwd samen met hun partner. Katholieken deden dit veel minder en binnen de katholieken was er een duidelijke dalende gradiënt naargelang men niet, onregelmatig of regelmatig praktiserend was. Ook binnen de nooit-gehuwden met een vaste partner waren de verschillen naar levensbeschouwing en kerkbezoek aanzienlijk tussen diegenen die al dan niet reeds samenwoonden met hun partner. Ongehuwd samenwonen kwam in het begin van de jaren 90 vaker voor in de stedelijke *gebieden* dan in de landelijke gebieden.

In 2003 werd via de survey 'Bevolking en Beleid in Vlaanderen' bij 20- tot 64-jarigen vastgesteld dat 13% van alle samenwonende paren niet-gehuwd was. Dit aandeel betrof 9% nooit-gehuwden en 4% ooit-gehuwden (Corijn, 2004, 2006a). Globaal genomen was in 2003 niet-gehuwd samenwonen meer een leefvorm van de *hogeropgeleiden* en veel minder van de lageropgeleiden. Maar een nadere opdeling leerde dat niet-gehuwd samenwonen vóór een eerste huwelijk vooral een zaak was van hogeropgeleiden en niet-gehuwd samenwonen na een huwelijk vooral een leefvorm was van lageropgeleiden. *Niet-katholieken* woonden nog steeds vaker niet-gehuwd samen dan katholieken. Zelfs de niet-praktiserende katholieken haalden het niveau van de niet-katholieken niet, zeker niet voor het voorhuwelijks samenwonen. In deze periode was niet-gehuwd samenwonen in het Vlaamse Gewest niet langer een *stedelijk* fenomeen.

Op basis van de survey 'Sociaal-culturele verschuivingen in Vlaanderen' van de Studiedienst van de Vlaamse Regering kan een recente profilering van de niet-gehuwd samenwonenden worden gemaakt. Om meer robuuste resultaten te verkrijgen, voegen we de gegevens van de survey van 2008 (N=1.475) en 2009 (N=1.440) samen. Om een vergelijking met de resultaten van 2003 mogelijk te maken, beperken we de analyses tot de groep van 20- tot 64-jarigen. Inzake de levensbeschouwing verrekenen we voor de katholieken ook de frequentie van hun kerkbezoek. Wat de woonplaats betreft, kunnen we een onderscheid maken tussen een stedelijk gebied², een kleinstedelijk gebied en het platteland. Leeftijd, opleidingsniveau, levensbeschouwing en woonplaats zijn kenmerken die in Vlaanderen onderling samenhangen. Jongeren zijn bijvoorbeeld hoger opgeleid en minder gelovig. Daarom voeren we multivariate analyses uit bij het uittekenen van het profiel van de niet-gehuwd samenwonenden.

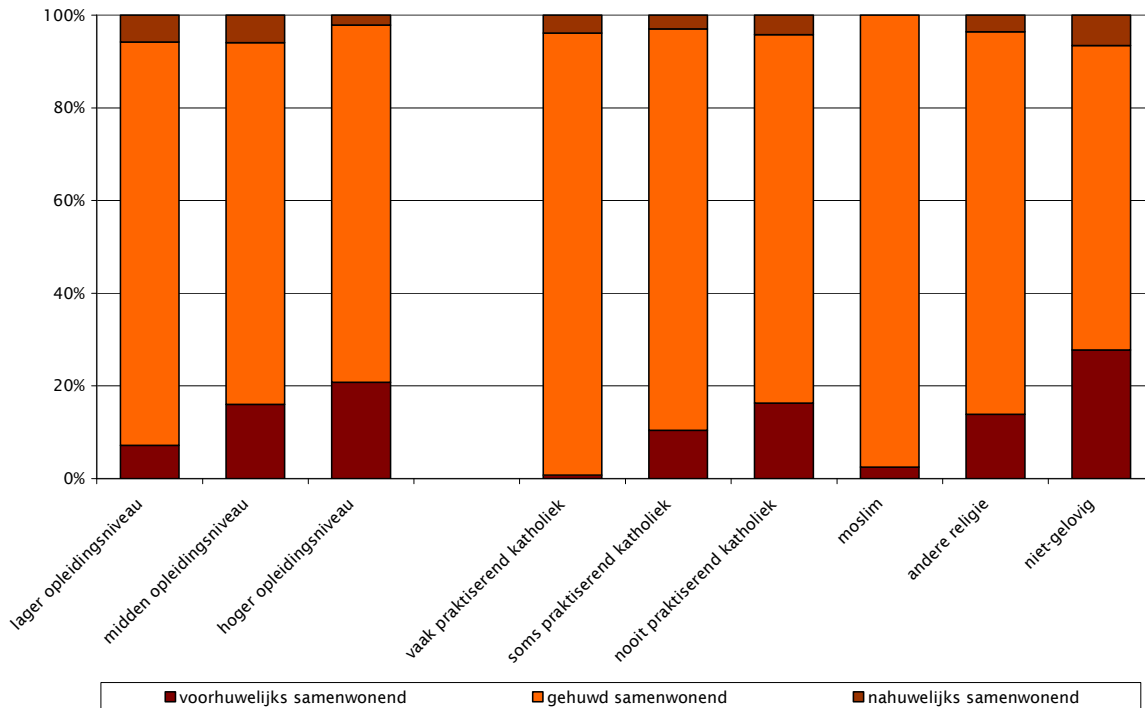
Volgens de recente SCV-surveys is 20% van de 20- tot 64-jarigen die samenwonen met een partner niet-gehuwd. Het gaat hierbij om 17% waarbij de ondervraagde partner nooit gehuwd is en 3% waarbij hij/zij gescheiden of verweduwd is.

Deze niet-gehuwd samenwonenden hebben nog steeds een specifiek sociaal-cultureel profiel (figuur 1). Er wordt vaker voorhuwelijks samengewoond naarmate men hoger is *opgeleid*. Lageropgeleiden wonen vooral gehuwd samen. Lager- en middenopgeleiden wonen wat vaker nahuwelijks samen met hun partner dan hogeropgeleiden. Ook naar *levensbeschouwing* blijven er duidelijke verschillen bestaan. Gelovigen (katholieken, moslims en andere gelovigen) wonen minder vaak niet-gehuwd samen met hun partner dan niet-gelovigen. Niet-gelovigen wonen vaker zowel voor- als nahuwelijks niet-gehuwd

² Aan deze survey namen ook Nederlandstaligen wonend in Brussel deel. In de surveys van 1991 en 2003 was dit niet het geval.

samen. Binnen de groep katholieken wordt er vaker voorhuwelijks samengewoond naarmate men minder vaak naar de kerk gaat. Frequent praktiserende katholieken wonen nog steeds niet voorhuwelijks samen; soms wel nahuwelijks. Er zijn geen verschillen tussen de drie groepen naargelang de *verstedelijingsgraad* van de woonplaats; dit was ook al zo in 2003 (zie ook Lodewijckx, 2010).

Figuur 1 Gehuwd en niet-gehuwd samenwonende paren, naar opleidingsniveau en levensbeschouwing, 20- tot 64-jarigen, Vlaanderen, 2008-2009

Bron: SCV-survey 2008 en 2009, bewerking SVR

Bij een vergelijking van de gehuwd samenwonenden met de (voor- en nahuwelijks) niet-gehuwd samenwonenden moeten we controleren voor leeftijdsverschillen omdat deze groepen een significant andere leeftijdsopbouw hebben. De gemiddelde leeftijd van de respondenten in deze drie groepen bedraagt respectievelijk 48, 34 en 46 jaar. Aan de hand van een logistische regressieanalyse vergelijken we paarsgewijs de kenmerken van de groepen (tabel 1). Er wordt gecontroleerd voor surveyjaar, maar dit verschil is nooit significant. Ook verschillen naar woonplaats treden binnen het Vlaamse Gewest niet (meer) op.

Tabel 1 Profiel van de gehuwd en (voor- en nahuwelijks) niet-gehuwd samenwonenden, 20- tot 64-jarigen, Vlaanderen, 2008-09, odds ratios

	Niet-gehuwd/ gehuwd (1)	Voorhuwelijks/ gehuwd (2)	Nahuwelijks/ gehuwd (3)	Na-/voor- huwelijks (4)
Leeftijdsgroep (referentie=18-34 jaar)	0,290 ***	0,199 ***	0,837 ns	3,623 ***
Opleidingsniveau (referentie=lager)	1,036 ns	1,259 *	0,634 **	0,488 **
Levensbeschouwing (referentie=gelovig)	2,638 ***	2,591 ***	2,933 ***	0,932 ns
R ²	0,176	0,220	0,018	0,230
N	308/1.225	242/1.225	66/1.225	66/242

Gecontroleerd voor surveyjaar en aard van de woonplaats

* p < 0,05 ** p < 0,01 *** p < 0,001 ns: niet-significant

Bron: SCV-survey 2008 en 2009, bewerking SVR

Na controle voor *leeftijd* en de overige verklarende factoren, blijkt dat de niet-gehuwd samenwonenden en de gehuwd samenwonenden (1) niet systematisch van elkaar verschillen inzake hun *opleidingsniveau*. Beide groepen verschillen wel sterk van elkaar naargelang ze al dan niet *gelovig* zijn. De geschatte odds voor niet-gehuwd versus gehuwd samenwonen ligt 2,6 maal hoger bij de niet-gelovigen dan bij de gelovigen. Bij een vergelijking van de voorhuwelijks samenwonenden met de gehuwden (2) controleren we uiteraard ook voor hun uiteenlopende *leeftijdsopbouw*. Voorhuwelijks samenwonenden zijn duidelijk hoger *opgeleid* dan gehuwden. Bovendien tellen ze meer *niet-gelovigen* in vergelijking met de gehuwden. Bij een vergelijking van de nahuwelijks samenwonenden met de gehuwden verdwijnt het leeftijdsverschil (3). Nahuwelijks samenwonenden zijn duidelijk lager *opgeleid* dan de gehuwden. Maar net als de voorhuwelijks samenwonenden zijn ze vaker *niet-gelovig* dan de gehuwden. Binnen de groep van niet-gehuwd samenwonenden verschillen de voor- en nahuwelijks samenwonenden onderling (4) zeer sterk inzake hun *leeftijd*. Eenmaal hiervoor gecontroleerd, blijkt dat ze ook duidelijk van elkaar verschillen inzake hun *opleidingsniveau*, zoals in figuur 1 al werd aangegeven. Lageropgeleiden wonen meer dan hogeropgeleiden na een eerder huwelijk niet-gehuwd samen. Hogeropgeleiden kiezen vaker voor niet-gehuwd samenwonen vóór het huwelijk. Beide groepen niet-gehuwd samenwonenden verschillen niet van elkaar inzake hun *levensbeschouwing*; vaker dan bij gehuwden gaat het om niet-gelovigen.

3. Ouderschap bij niet-gehuwd samenwonenden

Volgens Rijksregistergegevens hadden in 1990 3,9 op 10 niet-gehuwd samenwonende paren inwonende kinderen. In 2007 was dit gestegen tot 4,6 op 10 (Lodewijckx, 2008). Als we echter de burgerlijke staat van de niet-gehuwd samenwonende partners in rekening brengen, dan treedt een meer uitgesproken evolutie naar voor. In 1992 kwam ouderschap vooral voor bij nahuwelijks samenwonenden. Van alle nahuwelijks samenwonende 18- tot 79-jarigen had in 1992 47% inwonende kinderen. Het ging hierbij vaak om kinderen uit een eerder huwelijk. Bij de voorhuwelijks samenwonenden van die leeftijd had 'slechts' 29% inwonende kinderen. Ter vergelijking: 62% van de gehuwden had toen inwonende kinderen. Recent (in 2007) zijn deze verhoudingen gewijzigd en zijn de verschillen geringer geworden: 48% van de nahuwelijks samenwonenden en 45% van de voorhuwelijks samenwonenden hebben inwonende kinderen. Voorhuwelijks samenwonenden hebben dus nu ook veel vaker kinderen. Ter vergelijking: recent heeft 55% van de gehuwden van die leeftijd inwonende kinderen. Verschillen naar burgerlijke staat bepalen dus minder het ouderschap bij de samenwonende paren. Anders gesteld, de komst van een kind is nu minder een reden om (onmiddellijk) te huwen.

Bij de voorhuwelijks samenwonende 20- tot 64-jarigen zijn er volgens de SCV-surveys van 2008 en 2009 39% bij wie kinderen inwonen en bij de nahuwelijks samenwonenden is dit 45%. Bij de gehuwde paren van die leeftijd heeft 63% inwonende kinderen. De voorhuwelijks samenwonenden zonder of met inwonende kinderen verschillen niet van

elkaar inzake opleidingsniveau, levensbeschouwing of aard van de woonplaats. Dit is ook zo bij de nauwelijks samenwonenden.

4. Besluit

Hoezeer een secularisatietrend zich ook doorzet, in Vlaanderen blijft niet-gehuwd samenwonen een leefvorm die we vooral bij niet-gelovigen aantreffen. Ook niet-praktiserende katholieken kiezen (nog steeds) veel minder voor deze leefvorm dan niet-gelovigen. Binnen de niet-gehuwd samenwonenden zijn er geen levensbeschouwelijke verschillen tussen de voor- en nauwelijks samenwonenden. Verschillen naar opleidingsniveau zijn er wel. Vooral de hogeropgeleiden wonen niet-gehuwd samen vóór een (eventuele) eerste huwelijk; vooral lageropgeleiden wonen niet-gehuwd samen na een eerder huwelijk. Dit laatste hangt deels samen met de hogere echtscheidingskans bij lageropgeleiden (Corijn, 2006b).

Het proces van de verspreiding van een nieuw demografisch gedrag – de diffusie – waarbij de specifieke kenmerken van de ‘voorlopers’ verdwijnen eens het gedrag meer veralgemeend is (de Feijter, 1991), lijkt in Vlaanderen nog steeds aan de gang te zijn. Verschillen inzake gehuwd en niet-gehuwd samenwonen tussen stad en platteland zijn verdwenen. Voorhuwelijks samenwonenden hebben nu ook vaker kinderen. Maar sociaal-cultureel blijft niet-gehuwd samenwonen vooralsnog een keuze van mensen met een specifiek opleidingsprofiel en met een niet-religieus profiel.

5. Bibliografie

ADSEI, Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, Thematische Directie Samenleving (opgevraagde data). FOD Economie.

CBS (2009). *Relatie en gezin aan het begin van de 21ste eeuw*. Den Haag/Heerlen: Centraal Bureau voor de Statistiek.

Corijn, M. (1994). Ongehuwd samenwonen in Vlaanderen in Europees perspectief. In: *Bevolking en Gezin*, 2, 59-107.

Corijn, M. (1995). *De overgang naar volwassenheid in Vlaanderen. Resultaten van het NEGO V-onderzoek*. Brussel: CBGS-Monografie 1.

Corijn, M. (2004). *Ongehuwd en gehuwd samenwonen in België. Feiten en opvattingen vanuit een sociaal-demografisch perspectief*. Brussel: CBGS-Werkdocument 8.

Corijn, M. (2006a). *Ongehuwd samenwonen in Vlaanderen anno 2003*. CBGS-webbijdrage.

Corijn, M. (2006b). *Een toenemend aantal echtscheidingen: naar een veralgemening of eigen aan bepaalde groepen?* CBGS-Webbijdrage.

Corijn, M. & Lodewijckx, E. (2005). *Ongehuwd samenwonen in Vlaanderen anno 2004*. CBGS-Webbijdrage.

Deboosere, P. e.a. (2009). *Huishoudens en gezinnen in België. Monografieën Sociaal-Economische Enquête 2001*. Volume 4. Brussel: FOD Economie, Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie.

De Feijter, H. (1991). *Voorlopers van demografische veranderingen*. Den Haag: NIDI, rapport 22.

Lodewijckx, E. (2008). *Veranderende leefvormen in het Vlaamse Gewest, 1990-2007 (en 2021). Een analyse van de rijksregistergegevens*. Brussel: SVR-Rapport 2008/3.

Lodewijckx, E. (2010). Leefvormen in de centrumsteden, 1995-2007. Een analyse van gegevens uit het Rijksregister. In: L. Bral & H. Schelfaut (red). *De stad maakt het verschil! Analyses op de Stadsmonitor 2008*. Brussel: SVR-Studie 2010/1.

Toulemon, L., Pailhé, A. & Rossier, C. (2008). France: high and stable fertility. In: *Demographic Research*, 19, 503-556.